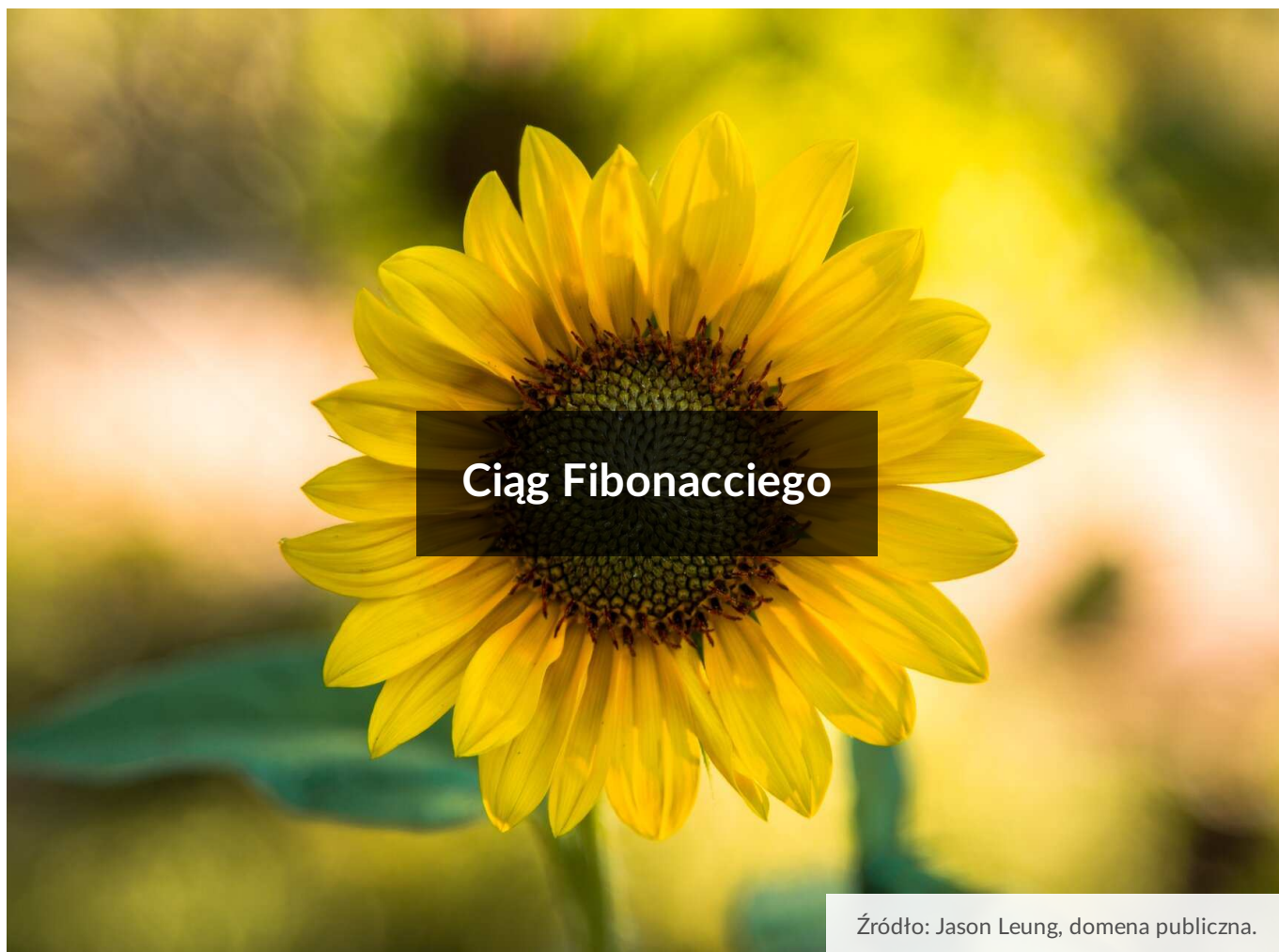

Ciąg Fibonacciego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Źródło: Jason Leung, domena publiczna.

Z ciągiem Fibonacciego, przedstawionym na początku XIII w. przez włoskiego matematyka Leonarda z Pizy, możemy spotkać się w wielu dziedzinach życia – nie tylko w informatyce. Podobieństwa i odniesienia do liczb Fibonacciego zaobserwowano m.in. w muzyce, biologii i literaturze.

O tym, jak zagadnienie rekurencji wyjaśnia matematyka, przeczytasz w e-materiałach:

- Ciąg określony rekurencyjnie,
- Ciąg geometryczny określony rekurencyjnie,
- Wzór ogólny ciągu określonego rekurencyjnie,
- Ciąg arytmetyczny określony wzorem rekurencyjnym.

Implementację algorytmów wykorzystujących ciąg Fibonacciego w wybranych językach programowania znajdziesz w e-materiałach:

- Ciąg Fibonacciego w języku C++,
- Ciąg Fibonacciego w języku Java,
- Ciąg Fibonacciego w języku Python.

Więcej zadań? Przejdź do e-materiału [Ciąg Fibonacciego – zadania maturalne](#).

Twoje cele

- Wyjaśnisz, jak się definiuje ciąg Fibonacciego i jakie ma on właściwości.
- Przeanalizujesz zapisany za pomocą pseudokodu algorytm wyznaczania elementu ciągu Fibonacciego.
- Wskażesz ciągi Fibonacciego w otaczającym nas świecie.

Przeczytaj

Przypomnienie wiadomości

Nim dowiemy się, jak zdefiniować ciąg Fibonacciego, przypomnijmy sobie, na czym polega rekurencja. Mamy z nią do czynienia, gdy funkcja wywołuje samą siebie w celu rozwiązania konkretnego problemu.

Ciąg Fibonacciego jest ciągiem liczb naturalnych. Jego pierwszy wyraz ma wartość 0, drugi 1, a każdy kolejny jest sumą dwóch poprzednich wyrazów ciągu.

Definicja ciągu Fibonacciego ma następującą postać:

$$F_n = \begin{cases} 0 & \text{dla } n = 0 \\ 1 & \text{dla } n = 1 \\ F_{n-1} + F_{n-2} & \text{dla } n > 1 \end{cases}$$

Przykład 1

Obliczmy wyraz ciągu Fibonacciego o indeksie 5.

$$F_5 = F_4 + F_3$$

$$F_4 = F_3 + F_2$$

$$F_3 = F_2 + F_1$$

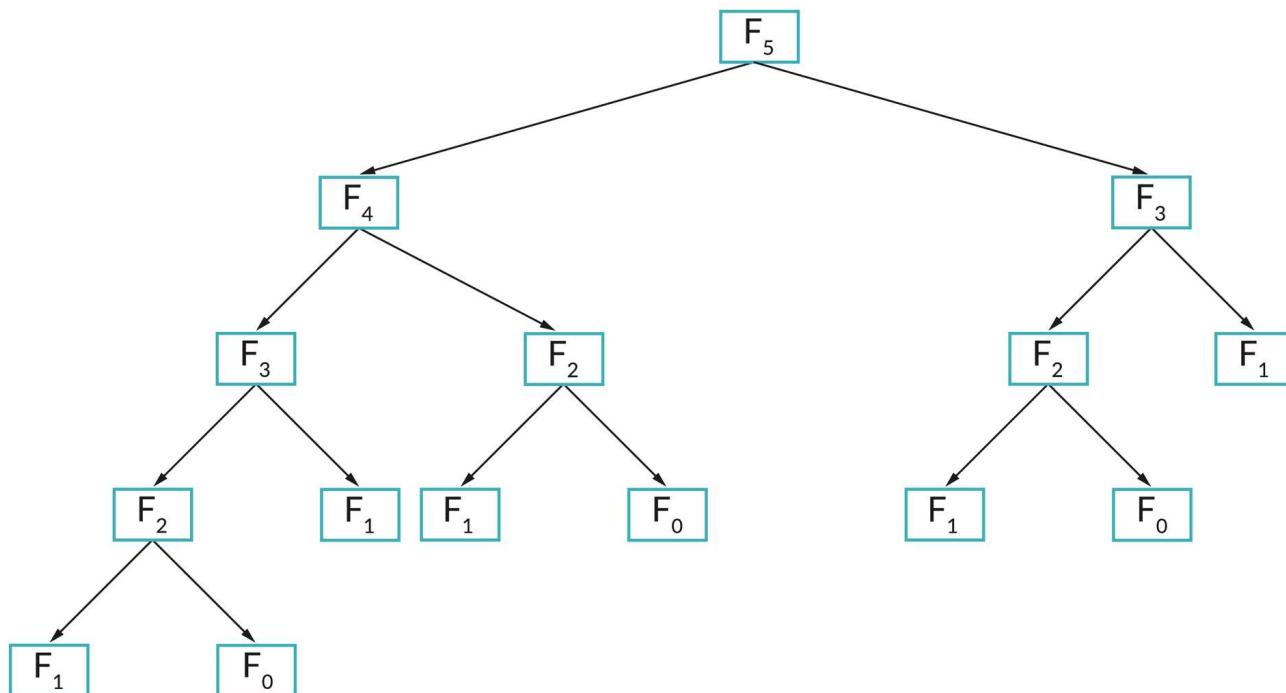
$$F_2 = F_1 + F_0 = 1 + 0 = 1$$

$$F_3 = F_2 + F_1 = 1 + 1 = 2$$

$$F_4 = F_3 + F_2 = 2 + 1 = 3$$

$$F_5 = F_4 + F_3 = 3 + 2 = 5$$

Przedstawione wywołania funkcji rekurencyjnej można zobrazować przy użyciu drzewa wywołań rekurencyjnych:

Źródło: Contentplus.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Jakie są wartości kilkunastu początkowych wyrazów ciągu Fibonacciego? Są nimi liczby: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233...

Postać rekurencyjna

Zapisany niżej algorytm opiera się na przedstawionej wcześniej definicji wyrazów ciągu Fibonacciego. Odpowiedni pseudokod wygląda następująco:

```

1 funkcja fibonacci(n)
2   jeżeli n == 0 wykonaj:
3     zwróć 0
4   w przeciwnym razie jeżeli n == 1 wykonaj:
5     zwróć 1
6   w przeciwnym razie wykonaj:
7     zwróć fibonacci(n - 1) + fibonacci(n - 2)
  
```

Rekurencyjny algorytm przedstawiony powyżej jest prosty. Niestety, program napisany z jego wykorzystaniem okazuje się mało wydajny: działa bardzo wolno i nadaje się jedynie do obliczania kilku pierwszych wyrazów ciągu. Wynika to z faktu, że w celu wyznaczenia wybranego elementu ciągu wielokrotnie są obliczane te same, poprzedzające go wartości. W rezultacie złożoność czasowa algorytmu jest wykładnicza. Tym samym czas działania programu będzie znacznie dłuższy dla coraz dalszych wyrazów. Istnieje ponadto ryzyko wystąpienia błędu [przepełnienia pamięci](#) z powodu zbyt dużej liczby wywołań funkcji rekurencyjnej. W związku z tym należy stosować wersję iteracyjną algorytmu,

pozwalającego wyliczyć kolejne wyrazy ciągu Fibonacciego. Przedstawimy go w kolejnej sekcji materiału.

Co to jest złota liczba?

Elementy ciągu Fibonacciego mają ciekawą cechę. Ilorazy dwóch kolejnych wyrazów są w przybliżeniu równe 1,618. Jest to tym bardziej widoczne, im większe liczby dzielimy przez siebie: wraz ze zbliżaniem się do nieskończoności uzyskujemy lepsze przybliżenie wartości 1,618. Liczbę tę nazywamy „złotą proporcją” lub „złotą liczbą”.

Liczby Fibonacciego wokół nas

Liczba płatków kwiatu jest przeważnie liczbą Fibonacciego. Podobnie jest z ulistnieniem i właśnie dlatego tak trudno jest znaleźć czterolistną koniczynę. W normalnych warunkach, gdy nie zachodzi żadna hodowla, kwiaty mają: 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, a niektóre gatunki nawet po 34 płatki lub więcej, np. stokrotka.

Liczby Fibonacciego odnajdziemy także, przyglądając się niektórym proporcjom ludzkiego ciała. W proporcjach ciała harmonijnie rozwiniętego człowieka znajdziemy złotą proporcję. Co prawda, nie zawsze są one idealnie i dokładnie zachowane, ale są na pewno bardzo zbliżone.

Złotą liczbę otrzymasz m.in. z następujących stosunków:

- odległość od pępka do czubka głowy do odległości od ramion do czubka głowy;
- odległość od ramion do czubka głowy do odległości od brody do czubka głowy;
- wysokość twarzy do jej szerokości;
- odległość od kolana do pępka do odległości od kolana do stopy;
- odległość od koniuszków palców do łokcia do odległości od nadgarstka do łokcia;
- dzieląc wzrost człowieka przez odległość od stóp do pępka.

Ciąg Fibonacciego można również odnaleźć w muzyce. Wiele utworów, zarówno współczesnych, jak i tych starszych, jest opartych na kanonie Pachelbela. Nuty tego utworu są zapisane na podstawie ciągu Fibonacciego.

Przedstawiliśmy tylko kilka spośród wielu przypadków, w których da się zauważyć liczby Fibonacciego w otaczającym nas świecie. Napotkamy je też w literaturze, sztuce, ekonomii, architekturze czy religii.

Słownik

przepiętnie pamięci

błąd polegający na przekroczeniu rozmiaru miejsca zarezerwowanego dla programu w pamięci komputera

rekurencja

technika programowania, w której funkcja wywołuje samą siebie, aż do napotkania przypadku podstawowego

złożoność czasowa

miara czasu działania algorytmu, wyrażona jako funkcja ilości danych

złożoność pamięciowa

miara zajętości pamięci wykorzystywanej przez algorytm, wyrażona jako funkcja ilości danych

Animacja

Problem 1

Napisz za pomocą pseudokodu algorytm wyznaczający metodą iteracyjną wyraz ciągu Fibonacciego o indeksie równym n .

Specyfikacja problemu:

Dane:

- n – liczba naturalna

Wynik:

Program oblicza wyraz ciągu Fibonacciego o indeksie równym n .

Polecenie 1

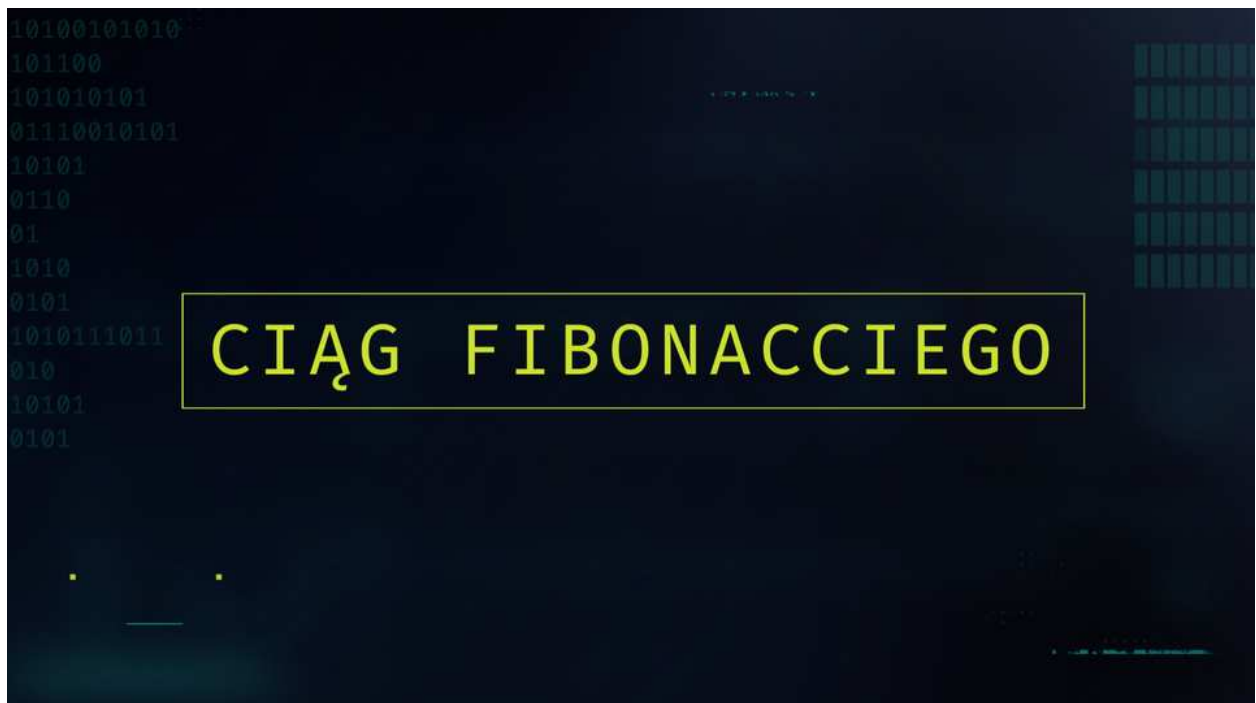
Porównaj swoje rozwiązanie z prezentacją.

Źródło: Contentplus.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Zapoznaj się z animacją. Poszukaj informacji na temat tego, gdzie jeszcze w przyrodzie i sztuce można odnaleźć ciąg Fibonacciego.

Trwa wczytywanie danych..

Film dostępny pod adresem </preview/resource/Ryr2gfNsgk3F5>

Źródło: Contentplus.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału: Ciąg Fibonacciego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Ćwiczenie 8

Napisz iteracyjną wersję algorytmu uzupełniającego tablicę

FIB = [0..n] dla $n \geq 0$ kolejnymi wyrazami ciągu Fibonacciego w postaci pseudokodu. Zwróć uzupełnioną tablicę.

Specyfikacja problemu:

Dane:

- FIB – tablica wypełniona kolejnymi wyrazami ciągu Fibonacciego
- n – liczba naturalna; $n \geq 0$

Wynik:

Program wypisuje uzupełnioną tablicę.

Dla nauczyciela

Autor: Maurycy Gast

Przedmiot: Informatyka

Temat: Ciąg Fibonacciego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Rozumienie, analizowanie i rozwiązywanie problemów na bazie logicznego i abstrakcyjnego myślenia, myślenia algorytmicznego i sposobów reprezentowania informacji.

II. Programowanie i rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem komputera oraz innych urządzeń cyfrowych: układanie i programowanie algorytmów, organizowanie, wyszukiwanie i udostępnianie informacji, posługiwanie się aplikacjami komputerowymi.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Rozumienie, analizowanie i rozwiązywanie problemów.

Zakres podstawowy. Uczeń:

2) stosuje przy rozwiązywaniu problemów z różnych dziedzin algorytmy poznane w szkole podstawowej oraz algorytmy:

e) obliczania wartości elementów ciągu metodą iteracyjną i rekurencyjną, w tym wartości elementów ciągu Fibonacciego.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Wyjaśnisz, jak się definiuje ciąg Fibonacciego i jakie ma on właściwości.

- Przeanalizujesz zapisany za pomocą pseudokodu algorytm wyznaczania elementu ciągu Fibonacciego.
- Wskażesz ciąg Fibonacciego w otaczającym nas świecie.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem multimediu i ćwiczeń interaktywnych;
- ćwiczenia praktyczne.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia e-materiał: „Ciąg Fibonacciego”. Uczniowie mają zapoznać się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wprowadza uczniów szczegółowo w temat lekcji i jej cele. Może posłużyć się wyświetloną na tablicy zawartością sekcji „Wprowadzenie”.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Nauczyciel ocenia, na podstawie informacji na platformie, stan przygotowania uczniów do zajęć. Jeżeli jest ono niewystarczające prosi o ciche zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”.
2. **Praca z multimediu.** Uczniowie zapoznają się z treścią problemu 1 w sekcji „Animacja”. W parach opracowują rozwiązanie, następnie porównują je

z przedstawionym w prezentacji.

3. **Ćwiczenie umiejętności.** Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 1-8 z sekcji „Sprawdź się”.
Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące, np.
  - co to jest ciąg Fibonacciego?
  - na czym polega rekurencja?
  - co to jest złota liczba?
  - co oznacza pojęcie przepelnienie pamięci?
2. Nauczyciel prosi uczniów o podsumowanie zgromadzonej wiedzy.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują polecenie 2 z sekcji „Animacja”.
2. Uczniowie przygotowują krótkie notatki na temat wybranych przykładów ze świata sztuki, przyrody lub innych dziedzin, w których można odnaleźć ciąg Fibonacciego.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą wykorzystać treści w sekcjach: „Przeczytaj”, „Animacja”, „Sprawdź się” jako materiał do lekcji powtórkowej.